

Pregó de la Diada

Pep Coll

A l'escriptor alemany, Bertolt Brecht, un dels dramaturgs més compromesos i a la vegada representats del segle XX, es deu la coneguda frase: *Desgraciats els països que necessiten herois*. Només ell, l'autor de la tragèdia *Mare Coratge*, podia escriure una sentència lúcida i a la vegada provocativa com aquesta. Va escriure-la amb el cap i sobretot amb el cor. Ell, que va patir en carn pròpia dues guerres mundials; que va lluita a la primera i que en la segona va perdre un fill a Rússia. Ell, que es va haver d'exiliar de l'Alemanya nazi per i es va quedar sense país, fins als últims anys de la seua vida quan va poder va retornar al Berlín oriental..

Brecht fustiga els països que s'han fundat i es mantenen a base de gestes heroiques amb milers de morts. Es a dir, tots els països avui importants del planeta. Denuncia que darrere de cada guerrer esbojarrat i temerari que ha tingut el suposat coratge de donar fins a la darrera gota de sang, hi ha un hectòmetre de sang vessada dels seus enemics. Els herois són el combustible que ha fet avançar els gran països, de manera que quan la història real no els dóna, els ideòlegs oficials s'encarreguen d'inventar-los. I posats a inventar no han mirat prim. I així els escolars de la meua generació ens hem hagut d'aprendre llibres de text amb lliçons que contaven la increïble història de milers de ciutadans de Numància matant-se entre ells abans de lliurar-se als romans. De manera semblant com milers de saguntins anys enrere havien calat foc a la ciutat i s'havien llençat a les flames, abans de caure de poder dels cartaginesos. Quina poca substància! Com si els ciutadans de l'antiga Sagunt fossin tan rucs i no sabessin que igual els esclavitzarien els romans com els cartaginesos.

L'heroi de la pàtria comparteix amb el màrtir religiós la dèria per obtenir la glòria personal per mitjà de la sang. Desgraciada la religió que necessita màrtirs per guanyar adeptes i que els posa a com a models de conducta als seus seguidors. Els països occidentals tractem de salvatge i integrista un jove que en nom de la seua religió s'immola a l'autobús o bé al mig d'un mercat provocant una carnisseria. En canvi, oblidem que la nostra religió al llarg de vint segles ha posat com a model de santedat el martiri personal. No ens adonem que les quatre capitals provincials (i dic provincials, sense eufemismes, perquè tots sabem que malgrat les vegueries la divisió provincial no ens la traurà ni Déu), els catalans deia, hem oblidat que les ciutats més importants de Catalunya tenen per patró un màrtir. Santa Eulàlia a Barcelona, santa Tecla a Tarragona,

sant Narcís a Girona i sant Anastasi a Lleida. Pel que fa a sant Anastasi, contenen les cròniques que aquest centurió romà nascut a Lleida va comparèixer davant al governador Dacià, el botxí dels cristians, i amb veu desafiant va expressar el seu desig de morir per tal d'obtenir la glòria del cel. Amb models així, és natural que la història ens hagi estat adversa. En el cas de Lleida, no ens hauria d'estranyar que totes guerres que hi ha hagut al país al llarg dels darrers vint segles en hagin trinxat la ciutat. Ens podem imaginar els brams dels exèrcits enemics, en pic rebenten les muralles: *Caleu foc als convents, mateu dones i canalla, bombardegeu els col·legis! Foteu-los llenya, que aquestos tenen vocació de màrtirs!*.

Tornem a la raça dels herois, cosins germans dels màrtirs. *Per què vessar la sang inútil?* Es preguntava Joan Maragall l'any 1898, després de l'antepenúltima guerra colonial de l'imperi espanyol, que havia causat desenes de milers de morts a Cuba i les Filipines. *Dins de les venes vida és la sang vida pels d'ara i pels que vindran, vessada és morta*, continua el poeta, que s'adreça directament a Espanya en català, la llengua que li ha donat la terra aspra. Uns versos més avall, vist que Espanya no l'escolta, el poema acaba amb un contundent *Adéu Espanya!* Un adéu que s'ha anat repetint en boca dels molts catalans al llarg del segle XX i que ha ressonat més fort en els moments de més incomprensió per part del govern central. El comiat però, no s'ha fet efectiu per diverses causes. La pèrdua de la guerra l'any 1939, n'és una; però també la fortalesa de les cadenes amb què Espanya ens té lligats, i sobretot, la por de la majoria de catalans a campar pel nostre compte. Por a la llibertat o síndrome d'Estocolm, digueu-ne com vulgueu.

A principis del segle XX, i per tant, pocs anys després del desastre de les colònies d'ultramar, Espanya engega la penúltima guerra colonial, aquest cop al nord d'Àfrica. Les guerres eren llavors fàbriques d'herois i els països els necessitava amb urgència, més que no pas els braços per fer anar les màquines o per treballar la terra. Santiago Rusiñol, un barceloní fill de fabricants que volia ser artista i que defugia tota mena de fàbriques, fossin de teixits o fossin d'herois, va escriure una obra teatral que li va portar molts problemes de censura. Va titular-la *L'hèroe*, així amb el mot castellà, que quedés clar a quina mena d'heroisme es referia. L'obra tracta el tema del militar que torna a casa transformat, després d'haver lluitat en una guerra colonial i llunyana. Un tema antic, que ja apareix l'Odissea, i doncs, en els mateixos orígens de la literatura occidental. Al capdavant, ¿què són les aventures d'Ulisses per la Mediterrània, sinó les peripècies d'un guerrer vagabund que ha perdut la xaveta a la guerra de Troia i que és

incapaç de trobar els topants per tornar a casa? Rusiñol retorna al tema a principis del segle XX, quan el viatge ha deixat de ser una aventura, i centra el conflicte en l'arribada a casa de l'heroi, en el xoc que li suposa tornar a la vida quotidiana. L'obra tracta d'una família catalana de menestrals que té un fill a fer el soldat a les Filipines i aquest retorna a casa com a heroi condecorat de guerra. És la pitjor desgràcia que podia passar als pares, perquè si el noi hagués mort a la guerra, almenys el podrien plorar tot recordant-lo tal com era quan el van cridar a files. A més, rebrien una compensació econòmica per part del govern. En canvi ara, el seu fill torna transformat en un home gandul, borratxo i faldiller, que s'ha guanyat les medalles d'heroi passant a sang i foc un poblat d'indígenes. Al final, el protagonista mor a mans d'un mosso, un noi malaltís que treballa al taller de la família, que el mata amb al seva mateixa espasa. Anys més tard l'excombatent que torna d'una guerra colonial, especialment del Vietnam, faria fortuna en el cinema americà. No hi ha dubte que si Rusiñol, en comptes de català hagués escrit en anglès, el seu *héroe* es consideraria avui una obra clàssica del teatre, que es representaria arreu del món, i se'n farien versions cinematogràfiques.

L'assassinat de l'heroi militar en el seu poble d'origen i ferit per la pròpia arma, té una gran dimensió simbòlica i també profètica per a la cultura occidental, ja que anuncia la superació de l'heroi militar com a ideal a seguir. Avui dia, això de donar la sang per la pàtria és considerat per les classes mitjanes d'Europa i d'Amèrica com una bestiesa. La sang només es dona en els transfusions per salvar vides humanes. Actitud que no significa pas l'arribada de la pau, ja que els països grans en extensió i estupidesa continuen enderiats en guerres colonials. Cada dia aterren a les metròpolis avions amb taüts de soldats morts a la batalla, procedents de l'Irak, de Geòrgia, del Tibet. Els seus governants es guarden prou bé d'exhibir-los com a herois de la pàtria. Descarreguen els taüts gairebé d'amagatotis, camuflats amb una enorme bandera del país i enllesteixen de pressa la cerimònia d'enterrament amb quatre escarafalls patriòtics per justificar aquella mort inútil. Encabat els pobres familiars, i pobres també en molts altres sentits, s'hauran de consolar cobrant una compensació econòmica i sortint a la televisió, plorant en algun programa escombraria.

Els herois populars d'avui són el esportistes, homes i dones la mar de pacífics que no es forgen a la guerra sinó als estadis. Amb tot, encara que la glòria no s'obtingui a còpia de sang, els nous herois de l'esport han heretat el llenguatge bèl·lic dels seus predecessors. Els estadis es consideren camps de batalla on els nostres lluiten aferrissadament contra uns enemics forasters, disparant trets contra la porteria contrària,

amb la intenció d'infringir-los un derrota humiliant. El ritual de coronació i la funció política de l'heroi tampoc no ha canviat: se'ls penja una medalla al pit com als militars, es canten himnes patriòtics que uneixen les veus de la massa i es fan voleiar banderes que serveixen per amagar conflictes i misèries. Desgraciats els països que necessiten herois, que diria Brecht, també d'aquesta mena d'herois. Sobretot si hagués viscut prou anys per veure la seua Alemanya comunista esmerçant tots els beneficis dels treballadors en granges per criar atletes artificials que tornaven de les olimpíades carregats d'or. No és casual que en les darreres olimpíades el primer lloc del medaller l'ocupi precisament la Xina, la dictadura més gran del planeta.

Tot aquest preàmbul sobre la manipulació de l'heroi i del màrtir ve a tomb a propòsit de la matança que va tenir lloc en aquesta casa durant la Guerra de Successió, matança que sovint s'ha presentat amb els termes grandiloqüents de martiri i acte d'heroisme. D'ençà de la Renaixença, els catalans tendim a mitificar el nostre passat. Com que no se'ns permet de tenir herois vius, anem a buscar-los al nostre passat, tant si n'hi ha són com si no. Cal preguntar-se doncs, si es poden qualificar d'herois o de màrtirs els ciutadans que van morir en aquest convent del Roser ara fa justament tres-cents anys. Vull dir màrtirs autèntics, com *los innumerables mártires de Zaragoza*, herois amb pedigree que es puguin comparar amb els milers de saguntins que es llençaven alegrement a les flames, com qui es tira de cap a la piscina.

Consultem un moment la història. Conta Josep Lladonosa que en els últims temps del setge de la ciutat, 7.000 lleidatans procedents de la ciutat i dels pobles veïns es van refugiar al convent del Roser, amb l'esperança que l'exèrcit atacant els respectaria, ja que les esglésies tenien dret d'asil. L'exèrcit atacant, majoritàriament format per soldats francesos, no va respectar res. Va massacrar els refugiats i després va calar foc a l'edifici, de manera que de l'antic convent de dominics només en van quedar quatre parets calcinades. Unes setmanes més tard, els militars que defensaven la ciutadella negociaven la rendició de la ciutat i la majoria salvaven la pell. En definitiva doncs, una guerra que s'assembla massa a les guerres d'avui on la població civil se n'emporta la pitjor part.

Així doncs, les víctimes que avui honorem amb aquest acte, eren gent normal, pagesos de l'Horta i artesans, mossos i burgesos de la ciutat, que no buscaven la glòria futura ni el lluïment personal, sinó un refugi davant la barbàrie de la guerra. Refugiats, ve precisament del verb fugir, l'acció més abominable per a un heroi convencional. Per això ens els sentim nostres, podem ficar-nos fàcilment dins de la seua pell ja que la

majoria de nosaltres al seu lloc haguéssim fet el mateix. Més enllà de ser catalans o d'haver nascut a Lleida, ens els sentim nostres com a víctimes de la humanitat. De la mateixa manera que ens sentim nostres els morts de Srebrenica. El record de les víctimes del Roser ens retorna al desenllaç de l'obra *L'Hèroe* de Rusiñol que comentava abans. Al final de l'obra, quan el jutge de pau recrimina al mosso d'haver mort el nostre hèroe, aquest replica tot assenyalant els treballadors del teler familiar: *He mort el gandul del poble. Mireu-los allí! Els dels teler són els hèroes!*

Els del teler són els hèroes. Catalunya avui és un teler amb set milions d'habitants. No tots treballen al teler, ni de bon tros. A part de descomptar la canalla i els jubilats i els prejubilats, n'hi ha molts que volen treballar i no troben feina i d'altres que sí que en troben, però segons quines feines no les volen fer. Probablement l'única cosa que tenim en comú aquestos set milions de persones és la circumstància de viure en un territori conegut com Catalunya en els mapes autonòmics i pintat d'un color diferent. Pel que fa les idees, als sentiments, a la manera de veure el món, tants caps, tants barrets. Tot i la diversitat, alguns sociòlegs basant-se en una enquesta recent, asseguren que l'estat d'ànim dominant en la societat catalana d'avui és la perplexitat. Déu n'hi do de la parauleta! Obrim el diccionari, busquen la paraula *perplex* i en llegim la definició: *aplicat a una persona que davant d'una situació es queda un moment confusa, indecisa, sense saber què dir ni com reaccionar.*

O sigui, que a gent del teler estem perplexos. No ens hauria d'estranyar davant la tira d'actuacions incomprensibles que contradiuen el sentit comú, o sigui el seny, i que a la vegada afecten la butxaca i els sentiments més íntims. Alguns exemples. Per què els catalans paguem la gasolina més cara que la resta de ciutadans? I per quin set sous aquest plus que segons diuen va destinat als hospitals l'han de pagar específicament els conductors de cotxe? Una mesura certament arbitrària: com si als ciclistes de la Rioja els fessin pagar un impost especial per sufragar els parcs de bombers. I ja que parlem de trànsit: si les autovies es fan d'acord amb el volum de cotxes, com és que el primer tram construït de l'autovia Lleida-Osca és la circumvalació de Monsó? Més perplexitats: Per què fins i tot en les eleccions municipals has de votar partits i no persones? Per què una llei com l'estatut, un cop votada i aprovada, abans d'aplicar-se encara s'ha de negociar? Tal volta el govern de torn va negociar la Constitució un cop aprovada? Per què es critica el concepte d'immersió lingüística de Catalunya, precisament des de les autonomies que fan la mateixa immersió lingüística, però en castellà?

Per què el fet de cremar un paperot que porta estampada la fotografia del rei es considera un delictes més greu que rebentar cotxes o cometre estafes multimilionàries? El lladregot de cotxes si no és reincident no li passa re, i els grans estafadors solen trigar anys i panys a ser jutjats. En canvi, al jove que en nom de la llibertat d'expressió o per simple esperit de protesta crema la foto del Borbó, se'ls jutja immediatament, a pesar de saturació dels jutjats, i se l'imposa una multa exagerada que si l'ha de pagar amb el seu sou, en té per anys.

I encara si em permeteu, una última perplexitat: Per què en el país de les autonomies, el país que presumeix de ser dels més federals d'Europa, els cotxes que hi circulen continuen matriculats a Madrid d'ençà de fa set o vuit quan la majoria absoluta de l'amic de Bush ho va establir per decret? Què se n'ha fet de tants escarafalls en contra per part dels qui fa quatre anys que governen i no han fet cap pas per canviar-ho? Els catalans perplexos en aquest assumpte, enyorem els temps passats, fins i tot enyorem el franquisme quan a cavall d'un Simca mil enfilàvem nord enllà on deien que la gent era més rica i lliure, i quan descobríem un cotxe matrícula de Lleida el saludaven com si fos de la família. Avui dia encavi, enfiles sud avall on la gent ja és més rica que nosaltres i té millors carreteres, i vas tot el viatge darrere matrícules insulses, combinacions de lletres que no et fan ni fred ni calor. Els cotxe que fa estona que tens avancen del davant igual pot ser de l'amic Àngel Ros com del Manolo del Bombo. Alguns diran que hi ha coses més importants per arreglar que les lletres que les matrícules dels cotxes. D'acord, però llavors per què les van canviar precisament el partit més centralista? Tot allò que ens identifica com a poble, té la seua importància. Tinguem en compte que som milers els catalans ens hem de passar cada dia més hores amorrats al darrere d'un cotxe, que no pas a d'altres darreres de carn i ossos més atractius.

La perplexitat actual és un estat d'ànim passatger, diuen els entesos, que no dura gaire i que té sortides diverses. Una d'elles és l'apatia, el passotisme, l'abstenció a participar en les conteses electorals. Se sol justificar argumentant que la culpa de tot la tenen els polítics, que tots són igual i que només busquen el propi interès. Diuen una cosa i en fan una altra. *Ja veuràs com acabarà tota això del finançament*, em deia l'atre dia un d'aquestos experplexos. *Tantes promeses i juraments que plantaran cara, i ja veuràs com a l'hora de la veritat es giren d'esquena i s'abaixen els pantalons.*

La resignació col·lectiva és una altra de les sortides possibles. Arribar a la conclusió que comptat i debatut, això de ser català no té sentit sense Espanya, i és així

com ens hem de presentar davant del món. Hi ha símptomes alarmants d'aquesta actitud resignada i derrotista, en la qual hi aflora probablement el complex de màrtirs que portem a la sang. Es nota per exemple en la inseguretat lingüística. A pesar dels trenta anys de normalització lingüística, a pesar que les enquestes diguin que més d'un 90 per cent dels habitants de Catalunya entenen el català, els catalanoparlants canviem de llengua amb una facilitat escruixidora. Només cal que l'interlocutor digui una paraula en castellà o que tingui la pell més fosca o senzillament, que sigui un desconegut, per fer-nos caviar de llengua a l'acte. Quina vergonya quan alguna vegada se'ns ha escapat una paraula davant d'algú de les Castelles! Naturalment li demanem disculpes, sense adonar-nos que demanar disculpes per parlar la teua llengua en el teu propi país, és d'un servilisme humiliant. I així és com les darreres enquestes confirmen una baixada alarmant en l'ús del català. A aquest pas, ens acostem al dia gloriós en què a Catalunya tothom entendrà el català, però no el parlarà ningú.

Finalment i ja per acabar, una altra de les sortides possibles a l'estat de vacil·lació actual, és l'actitud de fermesa en les pròpies conviccions, sense complexos. Convince'ns senzillament que som un poble com qualsevol altre, ni millor ni pitjor, i actuar en conseqüència. Si els pobles normals tenen dret a decidir el seu futur nosaltres també. Exigir que si els espanyol tenen el dret d'usar la seua llengua i el deure d'usar-la, els catalans exactament igual, tal com ho diu el nou estatut. Els herios no estan fets per a gent del teler com som nosaltres. No ens fem doncs mala sang davant les victòries èpiques i heroiques dels nostres veïns de ponent, encara que tot sovint des del teler ens haguem de tapar les orelles amb un pessic de cotó per no sentir els seus rugits de *a por ellos, oe, oé oé*.

Pel que fa als nouvinguts, tractem-los com a persones normals. O sigui, no els mirem amb arrogància ni amb menyspreu ni tampoc amb compassió. Intentem d'explicar-los que els drets i el serveis socials que troben aquí i que els oferim, no ens els ha regalat ningú sinó que els hem aconseguit a còpia d'anys i de sacrificis. Fem-los entendre que els drets comporten obligacions, entre les quals hi ha la de respectar les lleis del país, i que per tant, si algú no està disposat a complir-les, millor que se'n vagi a un altre lloc. Amb ciutadans així, lliures, fermes en les seves conviccions i sense complexos, els catalans acabarem de bastir un dia la ciutat d'ideals que el poeta Màrius Torres va somiar en els moments més dramàtics de la història del nostre país.

Bona diada a tothom i visca la Catalunya de ciutadans normals, o sigui, lliure.